

Z. KARKOVÁNY JUDIT

TÁBORI KORNÉL

Tábóri Kornél 1920-ban

Az 1879-ben született Tábóri Kornél azok közé tartozik, akiket az utókor „méltatlanul elfelejtett”-ként szokott emlegetni. Sokszorosan megérdemelné pedig, hogy számon tartsuk.

„Író-újságíró” volt, mondja róla a lexikon, így, kötőjellel kapcsolva szorosán egymáshoz a két foglalkozást. S valóban, az ő személyében az író és az újságíró munkássága alig elválasztható.

Pályájának kezdete a magyar sajtótörténet aranykorára esett. A 19–20. század fordulóján már több, mint hétszáz hírlap és folyóirat jelent meg Magyarországon, s nem számított ritkaságnak a tíz-sőt százezres példányszám sem. Ez a bulvársajtó kialakulásának kora: az olvasókat a politikai hírek-nél, parlamenti kortes-beszédeknél jobban érdekelték a gazdasági, üzleti beszámolók, a társasági események vagy éppen a bűnügyek. A lapkiadás egyre jobb üzletet jelentett, a laptulajdonosok pedig tudták, hogy a jól eladható hírek érdekesnek és – akkor még – igaznak kellett lennie. Az újságírói szakma megbecsült értelmiségi foglalkozássá vált, maga a királyi ítélőtábla állapította meg egy perben, hogy a publicisták, újságszerkesztők „nem

kereskedelmi vagy ipari alkalmazottak”, munkájuk „az írói működés fogalma alá tartozik”.¹

Bár tucatnyi író, költőt sorolhatnánk fel, akik először újságíróként váltak ismertté, az olvasóközönség kedvenceivé, itt csak két nevet említsünk meg. Mikszáth Kálmánnak már első sikerei is elválaszthatatlanok a *Szegedi Naplónál* töltött évektől. 1882-től két évtizeden át írta fanyar humorú karcolatait az országházról, később ezek az országgyűlési beszámolók adták az ötletet a *Két választás Magyarországon* megírásához. Az adósságokban úszó dzsenti és a milliomos polgárlány történetét az újságok botránykrónikájából emelte irodalmi rangra *A Noszty fiú esete Tóth Marival* című regényében.² Ady Endre, az *Új versek* megjelenése előtt költőként alig számon tartott „vidéki poéta” 1899-től a *Budapesti Napló* országosan ismert nevű „főfoglalkozású újságírója” volt. Élete során kb. 2000 cikket írt, 1906 után már ritkábban, de még a világháború idején is jelentek meg fontos cikkei. „Publicisztikája a radikális magyar újságírás bibliája lett (...), a polgári radikálisok éppúgy tanultak tőle, mint a nép-nemzeti szellemű magyar ellenzékiek”.³

Tábóri Kornél a *Pesti Napló* munkatársa, 1907-től helyettes szerkesztője volt, az első világháborúban a lap haditudósítója. 1908 és 1912 között rendőrségi riportokat írt, a bulvársajtó kedvelt műfaját, a riportázt a szociografikus irodalom irányában mozdítva el. Írásait témájuk szerint kötetekbe szerkesztette; a könyvek alapja a – statisztikákkal is megerősített – pontos tényanyag volt, ugyanakkor a legsúlyosabb témákat is érdekes, szórakoztató olvasmánná tette Tábóri stílusa, sajátos, bölcs humora. A bűnügyi esetek szociális hátterét alapos elemzésnek vetette alá; *A bűnös Budapest* (1908) vagy a *Nyomor és bűn a gyermekvilágban* (1909) című könyvei a később nagy vihart kavaráó „Magyarország felfedezése” szociográfiai sorozatba is beillenének. Egyik legolvasottabb könyvének, *Az erkölcstelen Budapestnek* (1909) fejezeteiben Tábóri nemcsak a profi és alkalmi kurtizánok világáról adott színes képet, azt is bemutatta, hogy „a világ legősibb mesterségének” tartott prostitúcióra hogyan telepedett rá egy egész iparág: a lányok pénzét valami bizonytalan védelemért lenyúló stricik, a bordélyosok és a – magukat tisztos polgárasszonynak tartó – „szobáztató” főbérlok, az „angyalcsináló” bábák, akik gyermekelhajtási szolgál-

tatásaikat diszkréten még az újságokban is meghir-
detik, vagy a szerencsétlenségükre mégis megszü-
letett gyermekek jobb létre szenderítésében segéd-
kező falusi dajkák mind a prostituáltak ki- és eltar-
tottai. A prostitúció okozta problémák megoldását
is jó irányban kereste: olyan szabályozást javasolt,
amellyel a kéjnéket jobban lehetne ellenőrizni,
egyszersmind erőteljesen visszaszorítani a prostitu-
cióhoz kapcsolódó bűnözést.

1909-ben megjelent munkájának címlapja

Nyomor és bűn a gyermekvilágban című könyve a magyar jogalkotás első gyermekvédelmi törvényével egy időben született. Tábori elismeréssel ír „az erkölcsi gyermekvédelem rendszeréről (amelynek) alaptétele az, hogy minden gyermek, aki eddig környezetében erkölcsi romlásnak van kitéve, avagy züllésnek indult, az állami gyermekvédelem oltalmi körébe jusson.” A gyermekek nyomorára és kiszolgáltatottságára különösen érzékeny író az I. világháború után több ezer gyermeket segített az éhezéstől megmenteni: Hollandiába, Belgiumba, Svájcba szerzett számukra meghívást hosszabb-rövidebb tartózkodásra.

Nemcsak az írott, a képes kommunikációban is jelentős alkotásokat hozott létre. Szenvedélyes

amatőr fotós volt, művészi színvonalon fényképe-
zett; szociografikus hitelességű fényképei messze
többet jelentettek a rendőri riportok illusztrálásá-
nál. A hajléktalanokról készített képeket önálló kö-
tetben is megjelentette: *Egy halálra ítélt ország
borzalmaiból. Razzia a budapesti nyomortanyákon.*
Ez az 1920-ban megjelent könyv az első hazai
szocio-fotó kiadvány.⁴

Tábori Kornél volt az első magyar kutató, aki a
bécsi levéltárnak az első világháború előtt elzárt
anyagába betekinthezett, elkobzott Kossuth-
leveleket, titkosrendőri jelentéseket publikálhatott.
Széles körű történelmi, irodalmi, művelődéstörté-
neti ismeretekkel rendelkezett, nem véletlenül ne-
vezte Molnár Ferenc „mindentudó Tábori”-nak.
Móricz Zsigmondnak a Rózsa Sándorról készülő
regényéhez korabeli periratokat kerestetett ki a le-
véltárakban, azt is megmondta, melyik múzeum
anyagában találja az író a híres betyár fényképét,
puskáját, revolverét. Író kortársait szerteágazó kül-
földi kapcsolatainak segítségével igyekezett Euró-
pában bemutatni: előadást tartott róluk, felolvasó-
estet szervezett számunkra, előmozdította műveik
idegen nyelvre fordítását, megjelenését.

Balatonfüredről is mindent tudott. Ismerte a Sa-
vanyúvízen valaha tevékenykedett fürdőorvosokat,
még azt is tudta, kik voltak Jókai Mór sógorának,
Huray doktornak a legnevesebb páciensei. 1941-
ben a *Balaton* című lap „Emlékezünk régiekről”
cikksorozatában jelent a Huray lányával, Annával
készült riportja. A hetvennyolc esztendőös hölgy
úgy emlékezett vissza, hogy Jókai a Huray-ház
egyik „mellékszobájában”, és nem balatonfüredi
villájában írta az „Aranyembert”, mert „csak egy
évvvel később fejeződött be a villaépítés”.⁵ De jól
ismerte saját korának füredi kitűnőségeit is: Brázay
Zoltán mintagazdaságáról, csodakertjéről éppoly
pontos leírást adott, mint a villája falán látható
Protiwinsky freskóról. Az *Idegenforgalmi Könyv-
tár* szerkesztőjeként húsz év alatt több száz cikket,
tanulmányt jelentetett meg a Balatonról (angol,
francia, olasz és holland lapokban is), köztük igen
sokat a szívéhez legközelebb álló Füredről, mely-
nek „évtizedeken át szívesen látott vendége volt”.⁶

Utolsó írása 1944. március 16-án jelent meg a
Baltoni Kurírban. Három nappal később, az or-
szág német megszállása után betiltják a liberális,
független, baloldali sajtót, letartóztatják és a
mauthauseni koncentrációs táborba hurcolják a leg-
ismertebb német-ellenes újságírókat. Sorra követik
egymást a baljós intézkedések: a zsidó személyek
számára március 31-től kötelező a megkülönbözte-

tő jelzés, a sárga csillag viselése; telefonjaikat kikapcsolatják, rádió-készülékeiket elkobozzák. Április 7. után írásos engedély nélkül tilos bárhová utazniuk, és országszerte megkezdik a gettók felállítását.

Tábori Kornél idős korában

Tábori Kornél dolgozószobájában kéziratait, jegyzeteit rendezte. Az utolsó bejegyzés április 15-én kerül a naplójába. *„Átnéztem ezeket a naplókat, majd' negyven év feljegyzéseit. Talán az lenne a legjobb, ha megsemmisíteném őket. Mindig is érdekelt a bűnözés és a bűnözők észjárása; de mára a gengszterekből rendőrök lettek, és a törvényszégek szolgálatnak igazságot. Micsoda egy igazság! Gyilkosság és kínzás, hazudozás és az emberi méltóság lerombolása. (...) Mintha az egész ország egy Szent Vitus táncot járna, és attól félek, ezt sohasem fogja kiheverni. (...) Fogy az idő, leperog a homok a homokórában. Nyilvánvaló, hogy szellemidézésről van szó a másvilágról; a gonosz szellemek materializálódtak és ellepték a földet. Elpusztítanak mindannyiunkat, mielőtt elpusztítják magukat; nem kell prófétának lenni ahhoz, hogy ezt lássuk. (...) A hatvanöt évem során annyi gazembert és fekete-gárdistát láttam, akik megúszták a büntetést, hogy az igazságszolgáltatásban sem tudok hinni. Gyűlölnöm kellene az emberiséget, de csak szánalmat tudok érezni iránta.”*⁷

A napló itt, az oldal közepén megszakad. Két nappal később Tábori Kornélt is letartóztatta a rendőrség.

Ezúttal egy népesebb csoport – 64 személy – letartóztatására került sor, a Gestapo ill. a magyar rendőrség minősítése szerint „*az állam háborús céljaival szembenállók*” csoportjára. Először a főváros VIII. kerületében, a Rökk Szilárd utcai Rabbiképző Intézetben létesített ún. toloncházba kerültek. Jövőjüket illetően nem lehetett sok illúziójuk: *„Meggúsznak a sok irka-firka ... Téved, aki azt hiszi, hogy élve megússza”* – közölte velük az intézmény rendőrparancsnoka. A letartóztatottakat Csepel-szigetre, a hivatalosan Horthy-ligetnek nevezett, a foglyok között Ördög-szigetként emlegetett hírhedt internálótáborba vitték. A fentebb már idézett rendőrparancsnok egyik szemléje alkalmával kiválasztott tizenhat idős és beteg hírlapírót, akik különböző gyűjtőtáborokon át Auschwitzba kerültek.⁸ Tábori Kornél itt halt meg 1944 júliusában, halálának napját nem ismerjük pontosan.

Könyveit, kéziratait paradox módon éppen a háború, a főváros ostroma mentette meg: dolgozó szobája közepén hónapokig feküdt egy fel nem robbant gránát, ezért a nyilasok jobbnak látták mellőzni a házkutatást. Londonban élő fia, Tábori Pál néhány hónappal a háború befejezése után, 1945 decemberében Budapesten járt, ő vitte magával és a későbbiekben ő gondozta apja szellemi hagyatékát.⁹

Jegyzetek:

- 1 Kókay – Buzinkay – Murányi: *A magyar sajtó története*. Budapest, 2001. 162. p.
- 2 Mikszáth a regényt 1906-ban folytatásokban kezdte közölni a *Vasárnapi Ujság* hasábjain. A hozományvadász dzsentrifű megleckéztetéséről a *Nagyvárad Napló*-ban a fiatal újságíró Ady már 1901-ben beszámolt: Az *öreg Ungár esete* című cikkében.
- 3 Kókay – Buzinkay – Murányi: i.m. 169–170. p.
- 4 Albertini Béla: *Tábori Kornél és a szociális fényképezés*. In: *Fotóművészet* 39. 1966. 3/4. 92–97. p.
- 5 Tábori Kornél: *Emlékezzünk régiekről: Dr. Huray István*. Balaton. 1941. (XXXIV. évfolyam) 8. szám (augusztus), 32. p. (Jókai unokahúga, Váli Mari naplója szerint új villájukba már 1870 nyarán, a fürdőidény kezdetével beköltözhetek. Jalsovics Aladár 1878-ban kiadott művében is az 1870-es év szerepel építési dátumként. Viszont az 1870-es *Balaton-Füredi fürdővendégek névsora* nyilvántartása szerint „Jókay <sic> Mór képviselő családjával” szálláshelyeként még a Huray nyaralót tüntették fel. A Jókai villa építésének befejezése, bástyafalának, díszkertjének, az azt körülvevő kő- és vaskerítésének elkészítési ideje, a teljesen kész „objektum” telekkönyvi bejegyzése Kemenchey Jenő szerint valóban az 1871. esztendő. Jókai „Az arany ember” című regénye 1872-ben, a balatonfüredi

villájuk birtokba vétel után jelent meg, öt kötetben. Ez persze nem zárja ki, hogy a regény egyes részei a Huray villában íródtak volna. – A szerk.)

6 Balatonfüreden tartózkodásának időpontjaira, lakcímeire nem sikerült pontos adatokat találnom, arra végképp nem, hogy „nyugdíjba vonulása után Balatonfüreden telepedett le”. Apja, Tauber Mór – kereskedő és szeszfőző-tulajdonos – 1877-től folyamatosan szerepel a balatonfüredi fürdővendégek névsorában; eleinte egyedül, 1904-ben már „nejével és két gyermekkel”. Általában július első napjaiban érkezett, és a Horváth (majd Mangold) házban foglalt szállást. Az író idősebbik fia, Tábori Pál 1973 nyarán egy Lipták Gáborhoz írott levelében így fogalmazott: „Igazán örülök, hogy együtt

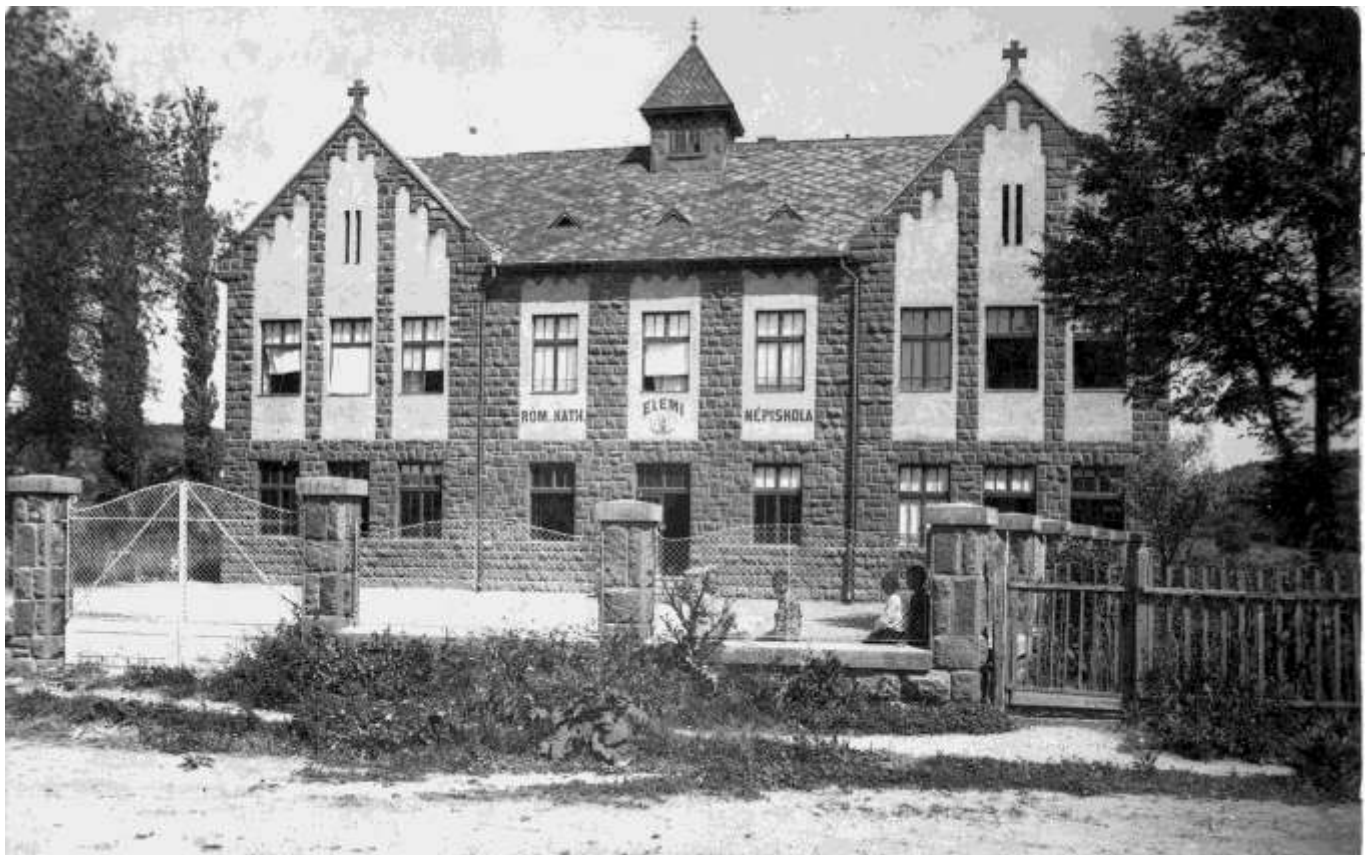
lehattünk gyermekkorom és ifjúságom kedves Füredén, amelyre mindig szeretettel gondolok vissza.” Csak Tábori Kornél füredi tartózkodásait nem sikerült dokumentálnom.

- 7 Cornelius Tábori: *My Occult Diary*, 1951. London. 1944, the last entry. Fordította Karkovány Eszter.
- 8 Szita Szabolcs: „Ördögsziget”, 1944. In: *Dunakanyar*, 1985./1. 39–41. p.
- 9 Tábori Pál 1951-ben lefordította és kiadatta apja naplójegyzeteit (*My Occult Diary*, 1951. Rider and Co. London.) „Az utolsó bejegyzés” (1944, the last entry) ennek a könyvnek a befejező része. Mivel az eredeti szöveg nem állt rendelkezésünkre, kénytelenek voltunk Tábori Kornél utolsó írását angolból „visszafordítani”.

A PIROS ISKOLA

1927 tavaszán kezdték építeni – három modern tantermet és egy tanítói lakást kialakítva benne – a római katolikus (piros) elemi iskolát, Fábián Gáspár tervei alapján. 1928. szeptember 8-án Rott Nándor szentelte fel. 1948-ban államosították, azóta általános iskolaként működött. Nemrég visszakerült az

egyház tulajdonába. A földszinten jelenleg játszószooba és egyéb közösségi szobák működnek, az épület többi részét raktárként használják. A képeket – a közelmúltban – egy árverésen sikerült megszerezni.

A balatonfüredi római katolikus elemi (piros) iskola. A felvétel 1940 körül készülhetett.

(Városi Helytörténeti Gyűjtemény)